

**Terveellinen työ –
Tunnista ja hallitse
kemialliset tekijät**

Erityisen riskialttiit työntekijäryhmät ja vaaralliset aineet

Keskeiset kohdat

- Vaarallisia aineita koskevissa työpaikan riskinarvioinneissa ja ennalta ehkäisevissä toimenpiteissä on erityisesti havainnottava työntekijäryhmät, joilla on erityistarpeita ja joihin kohdistuvat suuremmat riskit.
- Riskit saattavat olla suurempia, koska nämä työntekijät ovat kokemattomia, tietämättömiä tai fyysisesti haavoittuvampia, koska he vaihtavat työpaikkaa usein tai työskentelevät aloilla, joilla tietoisuus aiheesta on vähäistä, tai koska he ovat fysiologisesti herkempiä tai eri tavalla herkkiä (esimerkiksi nuoret harjoittelijat tai miesten ja naisten väliset erot).
- Huomioon otettavia erityisryhmiä ovat nuoret työntekijät, uudet työntekijät, huoltotyöntekijät, siirtotyöläiset, alihankkijoina toimivat työntekijät, sairaudesta kärsivät työntekijät, raskaana olevat ja imettävät naiset ja sellaisilla palvelualoilla työskentelevät työntekijät, joilla tietoisuus on vähäistä ja jotka ovat usein naisvaltaisia.
- Eri toimipaikoilla työskentelevät työntekijät voivat kohdata erilaisia vaarallisia aineita. Tarvitaan työnjohdon ja eri toimipaikkojen johtajien välistä koordinoitua lähestymistapaa. Tarvittavien tietojen kulku näiden osapuolten ja itse työntekijöiden välillä on erittäin tärkeää.
- Työnantajien olisi tarkistettava heihin sovellettava kansallinen lainsäädäntö, jotta he tunsisivat tarkoin työsuojeluvälineet, tietynlaisia työtehtäviä koskevat kiellot, sen, minkä ikäisenä nuoret työntekijät saavat työskennellä, rajoitukset ja lupavaatimukset.

Terveellinen työ – Tunnista ja hallitse kemialliset tekijät

Euroopan työterveys- ja työturvallisuusvirasto (EU-OSHA) järjestää vuosina 2018–2019 Euroopan laajuisen kampanjan, jonka tarkoituksena on edistää vaarallisten aineiden työpaikoilla aiheuttamien riskien ehkäisemistä. Tavoitteena on vähentää vaarallisia aineita ja niille altistumista työpaikoilla lisäämällä tietoisuutta riskeistä ja tehokkaista tavoista ehkäistä niitä.

Asian ydin

Työnantajien on arvioitava terveys- ja turvallisuusriskit, joille työntekijät altistuvat työssään. Riskinarvioinnissa on otettava huomioon erityiset työntekijäryhmät, joihin voi kohdistua suurempi riski, kuten nuoret työntekijät, uudet työntekijät, huoltotyöntekijät, siirtotyöläiset, alihankkijoina toimivat työntekijät, sairaudesta kärsivät työntekijät, raskaana olevat ja imettävät naiset ja sellaisilla palvelualoilla työskentelevät työntekijät, joilla tietoisuus on vähäistä ja jotka ovat usein naisvaltaisia. Työnantajien on tiedotettava työntekijöille (suoraan tai heidän edustajiensa välityksellä) ennalta ehkäisevistä toimenpiteistä ja suojelutoimenpiteistä, jotka on toteutettu riskin vähentämiseksi, poistamiseksi tai hallitsemiseksi, ja kuultava heitä näistä toimenpiteistä.

Riskinarviointi ja ennalta ehkäisevät toimenpiteet

Työnantajan on otettava huomioon:

- työpaikan tilajärjestelyt;
- aineet, joille työntekijät altistuvat;
- miten työntekijät käsittelevät työssä käytettäviä laitteita;
- miten työ ja prosessit on järjestetty;
- tarvittavan työsuojelukoulutuksen laajuus;
- tiettyjen aineiden, prosessien ja työtehtävien aiheuttamat riskit.

Kaikilla työntekijöillä on oikeus:

- tietää, mitä vaaroja heidän työpaikallaan on, mitä heidän on tehtävä turvallisuutensa varmistamiseksi ja mihin toimiin onnettomuus- tai hätätapauksessa on ryhdyttävä;
- saada tietoa, ohjeita ja koulutusta näistä asioista töihin otettaessa ja työpaikan tai työtehtävien muuttuessa (tämän koulutuksen tulee olla työtehtäviin räätälöityä ja maksutonta);
- saada maksutta tarvitsemansa suojavälineet;
- osallistua työsuojeluasioihin – esimerkiksi esittämällä kysymyksiä ja ilmoittamalla mahdollisista vaarallisista käytännöistä tai olosuhteista – ja tulla työnantajansa kuulemaksi niistä.

Uudet tai nuoret työntekijät

Suurempi riski on seurausta:

- kokemuksen puuttumisesta alalla tai työpaikalla työskentelystä;
- työn ja työympäristön vieraudesta;
- haluttomuudesta nostaa esille huolenaiheita (tai siitä, että työntekijä ei tiedä, miten sen voi tehdä);

Työpaikan riskinarvioinnissa olisi otettava huomioon erityiset työntekijäryhmät, joihin voi kohdistua suurempi riski

- tietämättömyydestä olemassa olevista tai mahdollisista riskeistä;
- kokemattomuudesta;
- halusta tehdä vaikutus työtovereihin ja johtajiin.

Työntekijät, joille toimipaikka on uusi, eivät ehkä:

- tunnista vaaroja;
- ymmärrä "itsestään selviä" laitteiden käyttöä koskevia sääntöjä;
- tunne toimipaikan tilajärjestelyjä, erityisesti jos toimipaikan vaarat vaihtelevat tiloissa päivästä toiseen;
- ota huomioon varoituksia ja sääntöjä, tai he oikaisevat mutkia.

Alle 18-vuotiaisiin nuoriin työntekijöihin sovelletaan erityisiä sääntöjä. Riippumatta siitä, ovatko he vakituisesti työllistettyjä tai koulutettavina (esimerkiksi työharjoittelussa), heidän ei saa antaa tehdä työtä, joka:

- ylittää heidän fyysiset tai henkiset valmiutensa;
- altistaa heidät aineille, jotka ovat myrkyllisiä tai syöpää aiheuttavia tai jotka voivat aiheuttaa perimävaurioita tai sikiövaurioita tai jotka voivat vaikuttaa jollakin muulla tavalla kroonisesti ihmisten terveyteen;
- sisältää riskejä, joita he eivät todennäköisesti tunnista tai osaa välttää, koska heillä ei ole tarpeeksi kokemusta tai koulutusta tai koska he eivät kiinnitä riittävästi huomiota turvallisuuteen.

Alle 18-vuotiaat mutta oppivelvollisuusiän ohittaneet voivat tehdä edellä mainittua työtä erityisissä olosuhteissa, joissa:

- työ on välttämätöntä heidän ammatillista koulutustaan varten
- työ tehdään pätevän henkilön valvonnassa
- riskit on minimoitu mahdollisuuksien mukaan.

Työnantajien on:

- arvioitava riskit ennen kuin nuoret tai uudet työntekijät aloittavat työnsä ja tiedettävä, minkä aineiden kanssa he voivat joutua kosketuksiin;
- annettava heille asianmukaisia työtehtäviä, joissa on otettava huomioon heidän tietämyksensä ja kokemuksensa;
- sisällytettävä kokoaikaisten työntekijöiden lisäksi mahdolliset satunnaiset työntekijät, jotka on esimerkiksi palkattu auttamaan viikonloppuisin tai koulujen lomien aikana ja jotka suorittavat ammatillista koulutusta tai työharjoittelua;

- otettava käyttöön tarvittavat järjestelyt, mukaan lukien erityiset valvontajärjestelyt, ja varmistettava, että valvojilla on riittävä pätevyys ja tarpeeksi aikaa tehtäviensä suorittamista varten;
- tarjottava mukautettua koulutusta – nuoret henkilöt eivät ehkä tunne "itsestään selviää" riskejä.

Jos nuorella työntekijällä on epäilyksiä jonkin työnsä osa-alueen suhteen, hänellä on oikeus ja velvollisuus kertoa huolenaiheistaan esimiehelleen. Hän voi viime kädessä kieltäytyä tekemästä vaarallista työtä.

Siirtotyöläiset tai tilapäiset työntekijät

Työnantajien on otettava huomioon erityisesti:

- kieli- ja viestintäongelmat;
- perustaidot, kuten luku- ja laskutaito, fyysiset ominaisuudet, yleinen terveys ja asiaankuuluva työkokemus;
- se, vastaavatko ammatilliset tutkinnot maassa vaadittavia ammatillisia tutkintoja ja ovatko ne aitoja;
- maassa uusina työntekijöinä olevien henkilöiden asenteiden ja olettamusten tai muiden työntekijöihin heihin kohdistamien asenteiden ja olettamusten mahdolliset vaikutukset.

Työntekijät eivät ehkä ymmärrä työsuojelukoulutusta tai -ohjeita. Heidän osaltaan on erityisesti mahdollista, että he:

- ymmärtävät väärin työtovereiden antamat turvallisuuden kannalta tärkeät tiedot tai eivät ehkä kykene hyödyntämään niitä, jotta he voisivat varoittaa muita hätätapauksissa;
- eivät kykene viestimään tehokkaasti esimiestensä kanssa;
- eivät ymmärrä toisiaan, vaikka he olisivat peräisin samalta puolelta maailmaa tai kuuluisivat samankaltaisiin etnisiin ryhmiin;
- eivät tunnista vaaroja;
- eivät ymmärrä "itsestään selviää" laitteiden käyttöä koskevia sääntöjä;
- eivät tunne toimipaikkaa ja työkohteita, erityisesti jos toimipaikan vaarat vaihtelevat päivästä toiseen, kuten rakentamisessa tai siivoamisessa.

Työnantajien olisi:

- varmistettava, että työnvälitystoimistoilla ja niiden välittämiä tilapäisiä työntekijöitä käyttävillä yrityksillä on selvät ja koordinoitunut järjestelyt työsuojelua koskevien tietojen jakamista varten ennen kuin tilapäiset tai lyhytaikaiset työntekijät aloittavat työnsä;
- varmistettava, että tilapäisiä työntekijöitä välittävät työnvälitystoimistot ovat suorittaneet soveltuvuutta koskevat tarkastukset tarpeen mukaan;
- suunniteltava perehdyttäminen huolellisesti käyttämällä mahdollisuuksien mukaan valokuvia vaaroista ja annettava riittävästi tietoja selvällä ja yksinkertaisella kielellä tai työntekijän omalla kielellä.

Sairauksista kärsivät työntekijät

Tietyistä sairauksista kärsivät työntekijät voivat olla alttiimpia vaarallisille aineille altistumisesta aiheutuville terveysvaikutuksille. Jotkin aineet voivat aiheuttaa herkistymistä, joka vaikuttaa ihoon tai hengityselimiin. Herkistyneen työntekijän lisääntymisen on estettävä. Työntekijät, joilla on vahingoittunut iho, kuten avohaavoja, ovat alttiimpia ihoaltistumiselle, sillä kemikaalit saattavat päästä silloin kehoon nopeammin kuin ehjän ihon läpi.

Terveystilaa seuraamalla voidaan arvioida, mikäli työolosuhteet pahentavat työntekijän sairautta. Tällaisissa tapauksissa henkilön työperäinen altistuminen olisi arvioitava, ja olisi päätettävä, onko riskinhallintaa parannettava ja/tai onko henkilö poistettava altistavasta työstä.

Raskaana olevat tai imettävät työntekijät

Direktiivin 92/85/ETY mukaan raskaana olevia ja imettäviä työntekijöitä ei pidä velvoittaa missään olosuhteissa suorittamaan työtehtäviä, joissa on osoitettu mahdollinen altistuminen heidän terveytensä ja turvallisuutensa vaarantaville aineille. Työnantajien on arvioitava terveyden tai turvallisuuteen kohdistuvat riskit ja mahdolliset vaikutukset raskauteen tai imetykseen ja ryhdyttävä asianmukaisiin toimenpiteisiin.

Näihin työntekijöihin voi kohdistua riskejä prosessien, työolosuhteiden tai biologisten tai kemiallisten tekijöiden vuoksi. Nämä riskit vaihtelevat työntekijöiden terveyden ja raskauden eri vaiheiden mukaan. Riskeihin kuuluvat muun muassa:

- altistuminen tartuntataudeille;
- altistuminen lyijylle;
- altistuminen muille vaarallisille ainesosille.

Näitä riskejä ei tarvitse arvioida erikseen vaan osana yleistä riskinarviointia.

Työnantajien on ehkä tarkistettava riskinarviointeja työntekijän raskauden aikana ja:

- tilapäisesti mukautettava työolosuhteita ja/tai työaikoja;
- tarjottava soveltuva vaihtoehtoista työtä tai;
- ohjattava työntekijä palkalliselle vapaalle.

Työntekijät voivat kertoa työnantajalleen tai työterveyslääkärilleen mahdollisista muiden lääkäreiden tai kättilöiden antamista neuvoista, jotta näitä tietoja voitaisiin hyödyntää riskinarvioinneissa.

Palveluammateissa työskentelevät työntekijät ja sukupuolinäkökohdat

Naiset ja miehet työskentelevät eri ammateissa ja eri aloilla ja suorittavat näillä aloilla eri tehtäviä, minkä vuoksi on odotettavissa, että he altistuvat erilaisille vaarallisille aineille. Naistyöntekijät muodostavat enemmistön palvelualoilla, joilla ei olla tavallisesti kovinkaan tietoisia vaarallisten aineiden aiheuttamista riskeistä, kuten siivous- tai terveydenhuoltoalalla.

Sukupuoleen liittyviä eroja voi ilmetä myös siinä, miten jotkin vaaralliset aineet käyttäytyvät aineenvaihdunnassa tai kerääntyvät kehoon.

Riskinarvioinnissa olisi otettava huomioon sukupuolinäkökohdat ja tunnistettava vähemmän ilmeiset vaarat ja terveysongelmat, jotka ovat yleisiä naistyöntekijöillä. Siinä olisi:

- arvioitava ja mitattava vaaralliset aineet, joita esiintyy mies- ja naisvaltaisissa töissä;
- otettava huomioon vaarallisten kemikaalien erityiset vaikutukset naisten terveyteen, mukaan lukien lisääntymisterveys, ja käynnistettävä erityisiä toimia naisten altistumisen vähentämiseksi;
- kysyttävä säännöllisesti nais- ja miestyöntekijöiltä, mitä ongelmia he kohtaavat työssään;

Lisätietoa

OSHWikin artikkeli: Vaaralliset aineet ja riskeille erityisen alttiit ryhmät
https://oshwiki.eu/wiki/Dangerous_substances_and_vulnerable_groups

EU-OSHAn verkkosivut nuorista ja työsuojelusta (<https://osha.europa.eu/fi/themes/young-workers>) ja naisista ja työsuojelusta (<https://osha.europa.eu/fi/themes/women-and-health-work>)

Factsheet 43 – Sukupuolen ottaminen mukaan riskinarviointiin
<https://osha.europa.eu/fi/tools-and-publications/publications/factsheets/43/view>

Factsheet 64 – Nuorten suojeleminen työpaikalla
<https://osha.europa.eu/fi/tools-and-publications/publications/factsheets/64/view>

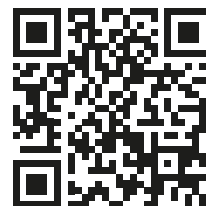
E-fact 66: Maintenance and hazardous substances
<https://osha.europa.eu/fi/tools-and-publications/publications/e-facts/e-fact-66-maintenance-and-hazardous-substances/view>

E-fact 41: Cleaners and dangerous substances
<https://osha.europa.eu/fi/tools-and-publications/publications/e-facts/efact41/view>

#EUhealthyworkplaces

- vältettävä tekemästä alustavia oletuksia siitä, mikä on "vähämerkityksistä" ja ketkä saattavat altistua;
- otettava huomioon koko työvoima (mukaan lukien esimerkiksi siivoojat ja palvelutyöntekijät);
- kannustettava naisia ilmoittamaan ongelmista, joiden he uskovat vaikuttavan työterveyteensä ja turvallisuuteensa, sekä mahdollisesti työperäisistä terveysongelmista;
- toteutettava mies- ja naistyöntekijöiden töiden kannalta asiaankuuluvaa terveysseurainta;
- varmistettava, että arviointien tekijöillä on riittävät tiedot ja koulutus työterveyteen ja turvallisuuden liittyvistä sukupuolinäkökohdista;
- kiinnitettävä huomiota työvoiman monimuotoisuuteen ja mukautettava työtehtäviä ja ennalta ehkäiseviä toimenpiteitä sen mukaisesti (esimerkiksi valitsemalla henkilösuojaimet yksittäisten henkilöiden tarpeiden mukaisesti ja siten, että ne soveltuvat naisille ja keskiverrosta poikkeaville miehille);
- osallistettava naistyöntekijöitä päätöksenteossa ja ratkaisujen täytäntöönpanossa;
- varmistettava, että sekä naisille että miehille annetaan heidän tekemänsä työn kannalta asiaankuuluvat terveyttä ja turvallisuutta koskevat tiedot ja koulutus ja että tätä sovelletaan myös osa-aikaisiin ja tilapäisiin työntekijöihin sekä vuokratyöntekijöihin.

Lähteet: haavoittuvassa asemassa olevia työntekijöitä käsittelevät EU-OSHAn ja Yhdistyneen kuningaskunnan työterveys- ja työturvallisuusviranomaisen verkkosivut (<http://www.hse.gov.uk/vulnerable-workers/>).

www.healthy-workplaces.eu